

MOKINIO DARBO PLANAS: EFEKTYVI PRIEMONĖ AKTYVINANT SAVARANKIŠKĄ MOKINIŲ VEIKLĄ PAMOKOJE

Laima Railienė

*Šiaulių universiteto Gamtamokslinio ugdymo tyrimų centras,
Lietuva*

Anotacija

Ugdymo(si) procesas mokykloje yra labai susijęs ne tik su mokomojo dalyko programos reikalavimais, ugdymo metodų ir stilių efektyvaus panaudojimo galimybėmis, bet ir socialine aplinka, kurioje mokinyi įgyja žinių.

Geografijos pamokoje labai svarbu išnaudoti mokinių galimybes ir mokėjimus naudoti šiuolaikinėmis technologijomis, interneto galimybėmis, ugdant ne tik jų geografijos dalyko, bet ir bendrąsias kompetencijas. Panaudojant visas galimas informacines ir komunikacines technologijas mokinių geografijos ugdymo(si) procese, ne tik pajvairinama geografijos pamoka, bet ir išnaudojamos galimybės mokiniams savarankiškai rasti reikiamos papildomos informacijos, reikalingos mokantis konkrečios temos pamokoje.

Svarbu dar ir tai, kad kiekvienas besimokantis geografijos, žinių ir bendrųjų kompetencijų įgytų pagal savo poreikius ir galimybes, tai reiškia, kad ugdymo(si) turinys, metodai ir mokymosi stiliai, būtų pritaikytas kiekvienam mokiniui – būtų diferencijuojamas ir individualizuojamas.

Norint pasiekti efektyvaus rezultato ugdymo(si) procese, svarbu mokytojo ir mokinių darbo pamokoje suderinamumas. Viena iš priemonių ir metodų tai padaryti – mokinio darbo plano panaudojimas pamokoje.

Straipsnyje pateikiamas pamokos pavyzdys, kurioje panaudojant mokinio darbo planą, organizuojamas geografijos ugdymo(si) procesas.

Pagrindiniai žodžiai: *ugdymo(si) metodas, dalykinė kompetencija, bendrosios kompetencijos, mokinio darbo planas, informacinės ir komunikacinės technologijos, savarankiškas darbas.*

Įvadas

Geografijos mokomojo dalyko programa yra ne tik sudėtinga. Geografija – vienas labiausiai integruotų mokomųjų dalykų mokykloje. Mokantis šio dalyko, reikalingas didelis mokinių protinės ir fizinės galios panaudojimas. Todėl labai svarbu sudaryti tokias ugdymo(si) sąlygas, kad mokiniai lengviau perimtų jiems teikiamas žinias, išmoktų savarankiškai mokytis ir tobulinti įgytas žinias. Dėl to reikia mobilizuoti mokinių dėmesį, aktyvumą, skatinti jų kūrybiškumą, mokytis dirbti individualiai ir grupėje, tuo skatinant jų mokymosi motyvaciją.

Ne vienas Lietuvos mokslininkas edukologas savo tyrimais yra gilinęs ir gilinasi į ugdymo proceso organizavimą mokykloje. Viena Lietuvos mokslininkų, edukologų V. Aramavičiūtė (1998) teigia, kad ugdymas turi objektyvią ir subjektyvią pusę, kur tikslo siekimas yra objektyvioji ugdymo pusė, o daromo poveikio priėmimas – subjektyvioji ugdymo pusė. R. Vasiliauskas (1993) teigia, kad ugdymo procesas yra mokytojo ir mokinio

sąveika, kai ugdomasis įgyja žinių, keičiasi informacija, mąsto, suvokia naujas sąvokas, vertina. Todėl labai svarbu efektyviai išnaudoti visas mokomojo proceso galimybes, siekiant kuo geresnių ugdymo(si) proceso rezultatų.

Didelę reikšmę ugdomojo proceso efektyviniui turi geografijos mokytojo profesionalumas, aiškiai, suprantamai, netradiciškai organizuoti geografijos ugdomąjį procesą pamokoje, suteikti galimybę patiems mokiniams pajusti atradimo džiaugsmą. Mokiniai labai vertina ir žmogiškąsias mokytojo savybes: supratingumą, toleranciją, humoro jausmą, mokėjimą vertinti mokinio nuomonę, skatinimą mokinius diskutuoti, drąsiai reikšti savo mintis. (Railienė, 2007).

Šiuolaikinėje geografijos pamokoje taip pat labai svarbu ugdyti mokinių savarankiškumą, siekiant mokymosi rezultato. Dirbdamas savarankiškai mokinys įgyja pasitikėjimo savo jėgomis ir naujų žinių pagal savo galimybes ir sugebėjimus.

Analizės tikslas – atskleisti mokinio darbo plano panaudojimo galimybes pamokoje, siekiant individualizuoti ir diferencijuoti mokinių ugdymą(si), įgyjant naujų geografijos žinių. Pateikti geografijos pamokos, kurioje mokiniai dirba savarankiškai, naudodamiesi darbo planu, pavyzdį.

Ugdymo(si) individualizavimas ir diferencijavimas. Mokinių savarankiškas darbas pamokoje.

Įvairių mokymo strategijų panaudojimas leidžia mokiniams pasiekti aukštesnių ugdymo(si) rezultatų, nei mokant įprastais mokymo metodais. Svarbu parinkti tokią ugdymo strategiją geografijos pamokoje, kuri duotų kuo efektyvesnius rezultatus. Svarbu turėti nuostatą, kad kiekvienas mokinys yra individuali asmenybė su savitais poreikiais ir galimybėmis.

Kiekviena geografijos pamoka turi tam tikrą specifiką ir struktūrą. Tai labai priklauso nuo pamokos temos, keliamų uždavinių ir tikslų, mokinių pajėgumo, turimų resursų. Svarbūs yra integraciniai ryšiai tarp geografijos ir kitų mokomųjų dalykų. Pamokos struktūra gali būti įvairi, bet labai svarbu nustatyti kiekvieno mokinio padarytą pažangą pamokoje. Žinant realią kiekvieno mokinio padarytą pažangą, galima toliau planuoti mokinių ugdymą(si). Būtina nepamiršti, kad kiekvienoje klasėje yra mokinių, kurie skiriasi savo mokymosi motyvacija, mokymosi galimybėmis. Todėl labai svarbu jų darbą pamokoje individualizuoti ir diferencijuoti. Siekiant individualizuoti ir diferencijuoti mokinių darbą geografijos pamokoje, svarbu parinkti tinkamus mokymo metodus. (Railienė, 2009, 2013).

Reikšmingas pamokoje savarankiškas geografijos žinių įgijimas. Visada vertingesnės yra tos žinios, kurias mokiniai įgyja patys analizuodami. Savarankiškas darbas mokantis geografijos yra svarbus mokinių kūrybiškumui, pastabumui, smalsumui ir vaizduotei ugdyti. Toks darbas skatina mokinius nugalėti pasitaikančius sunkumus, kritiškai mąstyti, analizuoti susidariusią situaciją. Jis gali būti trumpalaikis, apimantis tik skirto teksto vadovėlyje analizei, praktinės užduoties atlikimą, trumpą stebėjimą, eksperimentą ir kt. Labai svarbu, kad mokiniai tinkamai suprastų savarankiško darbo pamokoje tikslingumą ir paskirtį. Tokiu būdu tokio metodo taikymas pamokoje įgaus tikslingumą ir paskirtį. Savarankiškas darbas yra tinkamas moksleivių ugdymo(si) individualizavimui ir diferencijavimui. Mokiniai gali dirbti individualiai ar grupėmis, kurios gali būti sudarytos atsižvelgiant į jų gebėjimus, savarankiško darbo temą, mokinių skaičių, mokymosi motyvaciją ir kt. Dirbant savarankiškai, mokiniai atlieka užduotis savo tempu ir pagal gebėjimus. Gali būti sud-

arytos tokios mokinių grupės, kuriose yra mokiniai su panašiais gebėjimais ir mokymosi galimybėmis. (Railienė, 2009).

Savarankišką mokinių darbą galima organizuoti ne tik atskirose geografijos pamokos dalyse. Jis gali tapti svarbiausiu darbo pamokoje metodu. Tokį darbą mokiniai gali atlikti diferencijuotose grupėse, kur kiekviena pagal pamokos darbo planą nagrinėja atskirą pamokos uždavinį. Po tam tikro laiko, savo atliktą darbą kiekviena grupė pristato kitoms. Mokytojas tokioje pamokoje dirba konsultantu. Jos pabaigoje visų grupių darbas yra apibendrinamas, trumpo testo pagalba patikrinama, kaip mokiniai įsiminė analizuojamą temą, reflektuojama.

Pateikiami mokytojo ir mokinių grupių darbo planai. Mokinių grupių darbo planuose užduotys yra diferencijuotos ir individualizuotos.

Mokytojo darbo planas

Pamokos tema – Australijos geografinės padėties nustatymas. Žemyno gamtinių ypatumų apibūdinimas.

Pamokos uždaviniai:

- *remdamiesi žemyno geografinės padėties nustatymo planu, nustatykite Australijos žemyno geografinę padėtį;*
- *nagrinėdami geografinės informacijos šaltinius, pateikite pagrindinius faktus apie žemyno atradimą ir tyrinėjimus;*
- *analizuodami geografinės informacijos šaltinius, apibūdinkite Australijos gamtos ypatumus.*

Užduotys ir darbo veikla mokiniams:

- Darbas grupėse:
  1. Paskirstomas darbas grupėms.
  2. Grupės dirba 5–6 minutes.
  3. Pristato savo užduotis per 2 minutes.
  4. Ančiasnapio aprašymas (mokiniai turi pažinti apie kokį gyvūną kalbama).

Darbo apibendrinimas

- Prisiminti, kokios naujos sąvokos buvo išmoktos pamokoje (krikai, endeminiai, skrubai, eukaliptai, imigrantai, rezervacija)
- Grupės įvertina vienos kitų darbą (iki 1 minutės).
- Grupių įsivertinimas:
- vienas teigiamas ir vienas neigiamas darbas grupėje.
- Trumpa apklausa (grandinė)
- Refleksija, apibendrinimas (anekdotas, kelio ženklas, aptarimas).

Mokinių grupių darbo planai

Darbo planas I grupei

Pamokos tema: *Australijos geografinės padėties nustatymas. Žemyno gamtinių ypatumų apibūdinimas.*

Pamokos uždaviniai:

- *remdamiesi žemyno geografinės padėties nustatymo planu, nustatykite Australijos žemyno geografinę padėtį;*
- *nagrinėdami geografinės informacijos šaltinius, pateikite pagrindinius faktus apie žemyno atradimą ir tyrinėjimus;*
- *analizuodami geografinės informacijos šaltinius, apibūdinkite Australijos gamtos ypatumus.*

Užduotys (naudotis planu, schema ir atlasu):

- *remiantis žemyno geografinės padėties nustatymo planu, nustatyti Australijos žemyno geografinę padėtį;*
- *nurodyti 2 pagrindinius geografinės padėties skirtumus tarp Afrikos ir Australijos žemynų.*
-

Darbo planas II grupei

Pamokos tema: *Australijos geografinės padėties nustatymas. Žemyno gamtinių ypatumų apibūdinimas.*

Pamokos uždaviniai:

- *remdamiesi žemyno geografinės padėties nustatymo planu, nustatykite Australijos žemyno geografinę padėtį;*
- *nagrinėdami geografinės informacijos šaltinius, pateikite pagrindinius faktus apie žemyno atradimą ir tyrinėjimus;*
- *analizuodami geografinės informacijos šaltinius, apibūdinkite Australijos gamtos ypatumus.*

Užduotys:

Išnagrinėti geografinės informacijos šaltinius ir atlikti užduotis (vadovėlio medžiaga ir papildoma informacija):

- *įvardinti pagrindinius žemyno tyrinėtojus ir atradėjus ir jų nuopelnus;*
- *trumpai apibūdinti Australijos čiabuvius ir jų gyvenimą;*
- *paaiškinti, kodėl Australija vadinama imigrantų šalimi.*

Darbo planas III grupei

Pamokos uždaviniai:

- *remdamiesi žemyno geografinės padėties nustatymo planu, nustatykite Australijos žemyno geografinę padėtį;*
- *nagrinėdami geografinės informacijos šaltinius, pateikite pagrindinius faktus apie žemyno atradimą ir tyrinėjimus;*
- *analizuodami geografinės informacijos šaltinius, apibūdinkite Australijos gamtos (paviršiaus, gamtinių išteklių) ypatumus.*

Užduotys:

Išnagrinėti geografinės informacijos šaltinius ir atlikti užduotis (vadovėlio medžiaga):

- *paaiškinti, kas sudaro geologinį Australijos pagrindą, kas būdinga žemyno paviršiui;*
- *įvardinti 3 žemyno paviršių sudarančias sritis, trumpai apibūdinti, parodyti žemėlapyje;*
- *įvardinti, kokių gamtinių išteklių yra žemyne (atlasas)*
- *paaiškinti, kuo svarbi ULURU uola aborigenams.*

Darbo planas IV grupei

Pamokos uždaviniai:

- *remdamiesi žemyno geografinės padėties nustatymo planu, nustatykite Australijos žemyno geografinę padėtį;*
- *nagrinėdami geografinės informacijos šaltinius, pateikite pagrindinius faktus apie žemyno atradimą ir tyrinėjimus;*
- *analizuodami geografinės informacijos šaltinius, apibūdinkite Australijos gamtos (klimato, upių) ypatumus.*

Užduotys:

Išnagrinėti geografinės informacijos šaltinius ir atlikti užduotis (vadovėlio medžiaga):

- *paaiškinti, kas lemia, kad Australija yra labai karštas ir sausas žemynas;*
- *apibūdinti klimato ypatumus;*
- *paaiškinti, kas būdinga žemyno upėms ir ežerams;*
- *paaiškinti, kuo svarbus žemynui Didysis artezinis baseinas.*

Darbo planas V grupei

Pamokos uždaviniai:

- *remdamiesi žemyno geografinės padėties nustatymo planu, nustatykite Australijos žemyno geografinę padėtį;*
- *nagrinėdami geografinės informacijos šaltinius, pateikite pagrindinius faktus apie žemyno atradimą ir tyrinėjimus;*
- *analizuodami geografinės informacijos šaltinius, apibūdinkite Australijos gamtos (augalijos ir gyvūnijos) ypatumus.*

Užduotys:

Išnagrinėti geografinės informacijos šaltinius ir atlikti užduotis (vadovėlio medžiaga, papildoma informacija):

- *paaiškinti, kodėl Australijos gyvūnai vadinami endeminiais;*
- *nustatyti, kokie yra būdingiausi Australijoje medžiai. Pateikti pavyzdžių;*
- *paaiškinti, kuo unikali žemyno gyvūnija. Pateikti pavyzdžių;*
- *paaiškinti, kuo įdomus Didysis barjerinis rifas.*

Apibendrinant pamoką pateikiama keletas specialiai paruoštų uždavinių prisiminimui, mokinių žinių įvertinimas, refleksija pamokos pabaigoje.

Mokinių atlikto darbo įsivertinimas ir vertinimas

Kiekvienoje pamokoje labai svarbu, kad mokiniai pamatytų savo mokymosi rezultatą, padarytą pažangą. Išmokti kritiškai analizuoti savo ir grupės draugų padarytas klaidas, pasidžiaugti pasiekimais. Atlikę darbą grupėje, kiekvienas jos narys įvertina grupės draugų darbą ir savo paties indėlį.

Mokinių geografijos žinias, įgytas pamokoje, padarytą mokymosi pažangą galima tikrinti ir vertinti labai įvairiai. Tikslinga įgytų žinių tikrinimą ir vertinimą keisti, kad jis nebūtų visą laiką toks pat ir nusibostų mokiniams. Pristatytoje pamokoje mokinių žinios buvo vertinamos kaupiamuoju vertinimu.

Apibendrinimas

Mokant geografijos bendrojo ugdymo mokykloje, reikšmingas tikslingai išnaudoti galimus mokymosi stilius ir metodus, esamus resursus, kad būtų sudarytos galimybės mokiniams sėkmingai įgyti naujų geografijos žinių, mokėjimų ir įgūdžių, bendrųjų kompetencijų.

Savarankiškas darbas pamokoje leidžia teikiamas užduotis mokiniams ir jų mokymąsi individualizuoti ir diferencijuoti. Skatinant mokinių savarankišką darbą pamokoje galima naudoti *mokinio darbo planą*, kuris leidžia kiekvienam individualiai ar jų grupei siekti naujų žinių pagal savo galimybes ir gebėjimus. Labai svarbu, kad dirbant savarankiškai ir naudojantis mokinio darbo planu, būtų tinkamai suderinti mokytojo ir mokinių veiksmai.

Mokymosi sėkmę lemia ne tik tinkamų ugdymo(si) metodų parinkimas ir naudojimas, bet ir gera emocinė atmosfera pamokoje.

Literatūra

- Aramavičiūtė V. (1998). *Ugdymo samprata [Concept of Education]*. Vilnius.
- Railienė L. (2007). Ugdymo proceso modeliavimas geografijos pamokoje [the modelling of teaching process in a geography lesson]. *Gamtamokslinis ugdymas / Natural Science Education*, 2 (19), 35–39.
- Railienė L. (2009). Geografijos sąvokų ir terminų mokymo septintoje klasėje ypatumai [The peculiarities of geographical concepts and terms teaching in the seventh grade]. *Gamtamokslinis ugdymas / Natural Science Education*, 2 (25), 46–50.
- Railienė L. (2013). Mokinių ugdymo (si) ypatumai šiuolaikinėje geografijos pamokoje [Student's training peculiarities in modern geography lesson]. *Gamtamokslinis ugdymas / Natural Science Education*, 1 (36), 27–34.
- Railienė L. (2009). Mokinių savarankiškas darbas geografijos pamokoje: kai kurie taikymo aspektai [Students' independent work in a geography lesson. Some useful aspects]. *Gamtamokslinis ugdymas / Natural Science Education*, 3 (26), 44–48.
- Vasiliauskas R. (1993). Mokymo proceso komponentų sąryšingumas [Relationship of the components of the teaching process]. *Pedagogika / Pedagogy Studies*, 29, 88–91.

Summary

STUDENT'S WORK PLAN – AN EFFECTIVE TOOL FOR SELF-ACTIVATING STUDENTS CLASSROOM ACTIVITIES

Laima Railienė

Siauliai University, Lithuania

(Self) education process in school is related not only to the syllabus requirements, the opportunities of the effective use of learning methods and styles, but also to social environment, where students acquire knowledge. It is very important to use students' potential and ability in using modern technologies, internet opportunities, educating not only the subject of geography, but also the core competencies in geography lessons. Geography lesson is being enriched, all opportunities for students to find independently the additional information needed for studying a specific subject in the classroom are being used by using all possible information and communication technologies in students geography education (learning) process.

It is important also that each geography learner acquired knowledge and general competencies in accordance with their needs and opportunities. This means that the (self) education content, methods and learning styles are being adapted to each student – they would be differentiated and individualized.

In order to achieve effective results in education (learning) process, it is important to harmonize teacher's and student's work in a lesson. The use of the student's work plan in the classroom is one of the tools and methods to do it.

The article discusses the lesson, where geography education (learning) process is organized by the student's work plan.

Key words: (self) education method, professional competence, core competencies, student's work plan, information and communication technologies, self work.

Received 15 June 2015; Accepted 20 August 2015

Laima Railienė

PhD, Senior Researcher, University of Šiauliai, 25 P. Višinskio Street, Šiauliai, Lithuania.

E-mail: rytaslaima@gmail.com

Website: <http://www.gute.su.lt>